

A soproni Erzsébet-kert régi elnevezéséről

A mindentudó Internyvet egyik lapján a következő olvasható:

"A park régi kedves sétálóhelye a soproniaknak. A területet 1763-ban vásárolta meg a város Preysing generális özvegyétől, ahol nyilvános franciaparkot alakítottak ki. Kezdetben Neuhoftnak nevezték, amely a Vághy-féle kert megváltásával bővült 1900-ban. Az Erzsébet-kert egyike az ország legrégebbi olyan kertjeinek, amelyet nem zártak el a lakosok elől, mindenki látogathatta. A park hatalmas fáinak között kanadai óriásfenyő és tulipánfa is látható. A túl szabályos franciapark később egyre inkább oldottabb lett. Régi zenepavilonja és kioszkja a II. Világháborúban elpusztult. A park az ezredévi ünnepekre teljesen megújult. Ekkor nevezték el Erzsébet-kertnek."

Én, persze, még emlékszem a zenepavilonra, meg a kioszokra, meg arra is, hogy Neuhoftnak mondták a nagyszerű parkot. Aztán, miután 1946-ban kitelepítették azokat, akik az 1941-es népszámlálás során németnek vallották magukat, már csak Erzsébet kertben jártunk.

Amit most elmondok, azt csak én találtam ki. Nem is fontos. Lehet azonban, hogy még igaz is, de az is lehet, hogy csacsiság.

Nekem az az elképzelésem, hogy nem a német *Neuhof* volt az első elnevezése ennek a területnek.

Ha megnézzük magát a helyet, látjuk, hogy egy szép darab vízszintes, síma terület lehetett, mielőtt teleültették fákkal. Ha gondolatban visszamegyünk több száz évvel ezelőtti időkbe, észrevesszük, hogy a hely igen alkalmas lehetett, például, a középkori életben mindenütt divatos lovagi tornák, lovas párbajok lebonyolítására.

Hogy mikor került Preysing generális birtokába a terület, azt nem tudom. Viszont valószínű, hogy akkoriban, illetve azt megelőző időkben a magyar helyi lakosok csak **Újudvar**-ként emlegették.

Persze, nem világos, hogy egy ilyen hely, azaz lovagi tornák, lovas párbajok helyszíne, miért új udvar.

Hát eredetileg nem is Újudvar, hanem **Víudvar** volt a neve. Ez a szó már kifejezi, hogy a hely a **bajvívás** helye.

A késő középkorban, még az 1500-as években is, a latin betűk használatában a V-hang jelölésére az u betűalakot, az i hang jelölésére a j betűalakot használták. Így az imént mondott, mai írásjelekkel írt *víudvar* szó, akkor még *ujudvar*-nak íródott.

Ez utóbbi, *ujudvar* alak, annyira megmaradt, hogy később is, amikor már írhatták volna víudvarnak is, akkor is *ujudvar* alakban használták.

Aztán, amikor a német nyelv itt alapvető kommunikációs eszköz lett, akkor ezt az *ujudvar* szót, minthogy eredeti jelentését már nem ismerték, de ezen alakjának is volt értelme, tükörfordításban vitték át a német nyelvbe:

Így lett *Neuhof*.

Talán alátámasztásul megemlítem, hogy ezt az *ujudvar* alakot Arany János is mint érdekes szómaradványt használja a SZIBINYANI JANK című balladájában, annak második versszakában:

...

Majd vígasság: zene, tánc, bor
Tartja ébren a fölházat,
Majd *ujudvar*, öklelés áll, --
Hangos erdön nagy vadászat:
Száz tülök szól, hajt az eb s pór,

...

És maga Arany János is így, *kiemelt alakú* betűkkel írja le az *ujudvar* szót, jelezve, hogy érdekes. Illetve lehet, hogy ő is azt akarja még mondani, amiről előzőleg szóltam, vagyis, hogy a későbbi időkben, amikor már nem igen lehetett tényleges lovagi párbaj, de azért még a gondolata élt, szóval ezekben az időkben az akkori „modern” ember, - mint Sopronban éppen Preysing generális magyar ismerőse, beosztotta, meg a környékbeli más magyar ember -, **ujudvar**nak mondta a lovagi párbajok valamikori színhelyét képező területet. A németek, Preysingék, aztán tükörfordításban, **Neuhof**-ként emlegették. Vagyis, amiből kiindultam, a Neuhof nem az első elevezése volt mai Erzsébet kertünk területének - gondolom én.

Valószínűleg ugyancsak egy víudvar emléke maradhatott meg a Zala megyei, Nagykanizsa környéki **Újudvar** falunévben is, amely a Lexikon szerint Árpád-kori település. Az is lehet, hogy több idevágó helységnév, terület-elnevezés létezik még hazánkban, de én még nem jártam utána...

Hozzá kell tennem még azt is, hogy észrevételem szerint a most elmondott $v \rightarrow u$ és $i \rightarrow j$ csere az általam látott írásművekben – hogy úgy mondjam – ösze-vissza fordul elő; vagyis van szó, amiben használják, van amelyikben nem. Illetve, mintha láttam volna olyat is, hogy fordított a csere iránya...